
Використані джерела

1. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно методичний збірник /Упорядник Г.О. Сиротенко. Полтава : ПОІППО, 2006. 124 с. URL : <http://poipppo.pl.ua/file/book/innovacii%20Surotenko.pdf>

УДК 378:005.336.2:006(045)

Мося І.А., канд. пед. наук, старший науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Сьогодні активне привертання уваги громадськості до проблем фахової передвищої освіти пояснюється занепокоєнням суспільства та держави її якістю, ефективністю підготовки фахівців у коледжах, викликами, спричиненими військовою агресією росії. Додамо, що реформування професійної підготовки фахівців у коледжах за ідеями компетентнісної концепції поки що гальмується недостатньою обґрунтованістю теоретичних і методичних засад цього процесу. Зокрема, недостатньо розробленою є понятійна система компетентнісного підходу, аспекти сутності та структури професійної компетентності педагогічного працівника коледжу. Варто наголосити на тому, що орієнтація на формування цілісної особистості студента, його духовний, політичний, соціальний розвиток, на жаль, недостатній у практичній роботі викладача.

Тому сьогодні неможливо обмежувати професійну компетентність викладача коледжу лише вміннями та навичками зі спеціальності. Слід, на нашу думку, професійну компетентність педагога представити складовими, як-от: наукова

компетентність з предмета; психолого-педагогічна, методична, дидактична компетентність у вихованні студентів; культурна, екологічна, профорієнтаційна, соціальна, правова, політична; компетентність у самовдосконаленні. У контексті підготовки викладача нової генерації особливого значення набуває рівень сформованості у педагогічного працівника коледжу професійної компетентності.

Загальноновизнано, що центральним, домінантним чинником активізації навчання студентів є педагогічна діяльність викладача, його здатність реалізовувати таку суб'єкт-суб'єктну взаємодію, яка забезпечує всебічний розвиток особистості студентів, їх талантів і творчих здібностей. Йдеться про професійну компетентність викладача як його можливість, готовність і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність.

Оскільки в наявній науковій літературі поки що немає єдності думок учених щодо сутності поняття «професійна компетентність викладача фахового коледжу», зупинимо увагу на уточненні його визначення. Послуговуючись положеннями логіки щодо визначення понять, відмітимо такі позиції:

- поняття – це знання суттєвих особливостей, властивостей, рис предметів, явищ дійсності, зв'язків і відношень між предметами;

- зміст поняття – це сукупність суттєвих характеристик (властивостей, сторін) предмета чи явища, що відображаються у свідомості людини за допомогою цього поняття; суттєвими є ті властивості класу предметів, за якими вони відрізняються між собою;

- під обсягом поняття розуміють кількість предметів, явищ, що охоплює це поняття (або відображаються у свідомості людини за допомогою цього поняття);

- під дефініцією (визначенням) поняття у логіці розуміють операцію, яка розкриває його зміст чи встановлює значення терміна, що його позначає;

– поняття, що відображають суттєві загальні ознаки класу об'єктів, називають *родовими або родами*; поняття, що відображають характеристики (властивості, сторони) окремих об'єктів і характеризуються меншим ступенем загальності називають *видовими або видами*.

Щодо предмета нашого дослідження, то у родовидових відношеннях є така ланка понять: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність викладача», «професійна компетентність викладача фахового коледжу». Зокрема, поняття «професійна компетентність» є видовим відносно родового поняття «компетентність»; так само «професійна компетентність» є родовим поняттям щодо поняття «професійна компетентність педагогічного працівника». Врешті-решт у цій низці понять «професійна компетентність викладача фахового коледжу» є видовим до решти родових для нього понять. На українському науковому полі і в освітній практиці визначено, що:

– *компетентність* – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей (Закон України «Про вищу освіту»);

– *компетентність* – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту»);

– *професійна компетентність* – здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку (Закон України «Про державну службу»);

– *професійна компетентність викладача* – це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну

діяльність; спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Звернімося безпосередньо до визначення поняття «*професійна компетентність викладача фахового коледжу*». При цьому орієнтуватимемося на такі логічні правила визначення понять:

- визначення має бути чітким і зрозумілим.
- визначення не має утворювати кола;
- визначення має бути пропорційним: обсяг поняття, яке визначається, має бути рівним обсягу поняття, яке є визначальним;
- немає абсолютно завершених і абсолютно досконалих визначень;
- видові поняття мають виключати один одного – один предмет входить в обсяг тільки одного видового поняття;
- сформульовані видові поняття мають бути найближчими видовими поняттями цього родового (не слід перескакувати через види);
- визначення має вибудовуватися без заперечень.

Насамперед визначимося із суттєвою родовою ознакою. Варто відмітити, що і в щойно наведених дефініціях компетентності, і в науковій літературі визначаючи ці поняття, учені, найчастіше застосовують такі родові ознаки: «здатність»; «особистісне утворення»; «індивідуально-психологічна характеристика»; «властивість особистості»; «якість особистості»; «готовність» тощо. Словник української мови витлумачує поняття «здатність» як «властивість за значенням *здатний*», як «природне обдарування, здібність». Так само поняття «властивість» декларується як «якість, ознака, характерні для кого, чого». Не зупиняючись докладно на термінологічно-лінгвістичному аналізі решти термінів, які порівняно рідше використовують учені у вказаних дефініціях, найближчою родовою ознакою вибираємо «*інтегративну властивість*»

особистості» (інтегративний – той, що об'єднує частини в ціле, суцільний, цілісний).

Орієнтуючись на наведені вище логічні правила визначення понять, у дослідженні обґрунтовано суттєві видові ознаки професійної компетентності викладача фахового коледжу, як-от: кваліфіковане виконання трудових функцій педагогічної діяльності; комплекс психолого-педагогічних, методичних, методологічних, екологічних та інших знань; уміння навчально-методичної роботи; навички виховання і розвитку особистості студентів; морально-етичні цінності; професійні якості; результат – достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.

Отже, **професійну компетентність** викладача фахового коледжу визначаємо як інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції внаслідок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливості і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд тощо) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.

Природно для кваліфікованого здійснення викладацької, виховної, методичної та іншої діяльності викладач має володіти педагогічними здібностями, основу яких становлять задатки. Отже, у структурі досліджуваного феномена потрібно виокремити інваріантний (незмінний) і формувальний складники. Послугуючись результатами структурно-функціонального аналізу педагогічної діяльності цих фахівців, виділено такі

структурні компоненти професійної компетентності викладача фахового коледжу:

– *мотиваційно-ціннісний* – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму;

– *когнітивно-інформаційний* – містить комплекс теоретичних і технологічних (процедурних) знань, що передбачає володіння відповідними способами і прийомами розв’язання соціально-педагогічних проблем;

– *поведінково-діяльнісний* – презентує цілісний, взаємопов’язаний комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем закладу фахової передвищої освіти своїх трудових функцій;

– *особистісно-рефлексивний* – містить уміння визначати резерви свого кар’єрного зростання, навички регулювання власної життєдіяльності, здатності до рефлексії у педагогічній діяльності;

– *емоційно-вольовий* компонент охоплює здатність розуміти власний емоційний стан під час розв’язання педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в освітньо-виховному середовищі коледжу; наполегливість у саморозвитку, самовдосконаленні.

Перспективи подальших наукових пошуків будуть пов’язані із обґрунтуванням теоретичних засад розвитку (принципів, правил, педагогічних умов) професійної компетентності педагогічного працівника коледжу.